

Sr. ---: —Ve adés a Pharaó e di-li que lex anar lo meu poble --- mostra m la mà—; e mostrà-la-li --- —Mit-le t en lo *sin*—; e féu-ho --- —Ara trau-l'en, e trach-l'en mese<I>la --- —Torna-le t en lo *sin*—; e féu-ho e trach-l'en sanada. —Ve —dix N. Sr.— fe aquests senyals devant Pharaó, e di-li que lex anar lo meu poble» a. 1451, Serra (*Gènesi*, 45.3f.). Una altra forma molt llatinitzant (més aviat que mossàrab o acastellanada, que la i ens ho fa descreure) s'usa en algun punt de la PnaCast., justament amb el sentit material de 'pitirera': «--- la veig que tire mà al *sin*o i ---» (oit a Onda, 1961). I a Benasc: «*sino*: seno entre el pecho y el vestido» (Ballarín, *Dicc. Benasqués*).

Entrant en contacte íntim amb els seus sinònims populars, allà on tenia aplicació material, en cat. occidental es convertí *si(n)* en un femení *sina*, sota el sol vivent de *falda*, *pitirera*, *bossa*, amb els quals anava a frec en aquestes zones: ja ho recollí el DAG: «pit, pitirera (prov. de Lleyda): 'aquesta dona té un paquet amagat a la *sina*'»; *AlcM* concreta, Balaguer, Urgell, Segarra, Reus (ja quasi xipella); els nostres poetes ho han aprofitat, com a mot més amanós i més clar que *si*, i més noble que aquells sinònims: el trobarlem sovint en nobles cants de Carner, Riba i coetanis, ja en Verdguer: «Als besos del serení, / tot son cos tremola, / y en la *sina* maternal, / se deixonda» (*La Fugida a Egipte*, 18); «Aquests teus llavis, tan viciosos, / que xuclen l'ànima al besar; / les dues *sines* redreçades, / colomes blanques del teu pit, / com les hauré, febrós, migrades, / que en tinc el cor emmalaltit / ---», Coromines (*Termes de Meleagros*, O. C., 1328b, on una resombra sàfica i l'envol metafòric de les colomes, pallien el calc semàntic del fr. *les seins*). I cf. *LleuresC*, 37, n. 4.

DERIV.: *Sinada*: el DAG. el recull en el Segrià amb el sentit de «pitralada, pitrada, cop de pit (Albessa)»; però l'acc. valenciana és més natural i pròpia, 'allò que cap a la falda o la pitirera'; entre les dites de la Pna. Cast.: «el que no 'n vol, set *sinaes*... *Sinaes* de portar coses, fruites, al sí ò pitral», mot que a Vila-real es féu explicar Borràs i Jarque (*BSCC* xiv, 452); frase que podem recomanar als valencians, si hi posen *sinades*, i als catalans tots, com a bonic equivalent de «si no vols caldo, tres tasses» i ens pot estalviar el castellanisme *trágala*; «a la meua Catalinagna, en anar s'ahuelo al mercat de Famorca, li comprarà una *siná* de gats y gates...», MGadea (*T. del Xè* i, 75). *Ensinar* [Fabra, *Gram.* 1912, § 28, iv].

Enterament SAVIS: *Sinus*; *sinusitis*; *sinusoide*; *sinusoidal*; *cosinus*. *Sinuós*, ll. *sinuōsus*; Lab. 1840 «lo que fa voltes y revoltes» i (p. 1037) «lo que forma una cavitat més estreta en sa entrada que en son fondo»; «Convé que la Rambla recordi que abans ha estat riera, pels seus marges irregulars i *sinuosos*, i que se segueixi essent una fluència, un curs, per on escolen la seva emoció --- mils i milions de vides humanes», Coromines (O. C., 577a20); *sinuositat* [Lab. 1840]. *Sinuat*.

Insinuar, ll. *insinūare* 'introduir en els dintres'; [Lacavalleria, Belv.; *insinuar-se*, Lab.]; *insinuació* [Bel-

vitges]; *insinuant* [Lab. 1888]; *insinuatuu*; *insinuable*.

SI, conj., del ll. *sī*, de 'uncions anàlogues. □ 1.ª doc: orígens.

«*Si linguis hominum loquar et angelorum* --- Aizò vol dir e mostrar --- que *si* om parlave tan gint co un àngel --- mas caritat no avei en él, no li tenrie proç a salvament», *Hom*, 1v5. L'estudi dels usos d'aquesta partícula i de llur història pertany enterament a la gramàtica.

Aquí no escau fer gaire més que donar algunes notícies d'algunes de les seves combinacions menys ateses pels tractats gramaticals. Des del punt de vista geogràfic-dialectològic, consti que hi ha ben poca diferència en tot el nostre domini. Pel que fa a la doble funció, p. ex., que té, sobretot, la funció condicional (=ll. *si*, gr. *ei*, angl. *if*, al. *wenn*) i la subordinadora d'interrogació indirecta i usos anàlegs (=ll. *an* etc., gr. *πότερον*, angl. *whether*, al. *ob*), constatem breument que en totes dues s'usa fins als límits de la llengua: una frase com «no sabia *si* plouria», p. ex., està en ús igual fins al capdamunt del Pirineu ribagorçà (Lasquarri, 1957) i pallarès (Cardós i V. Ferrera, 1932-34).

Alguna afinitat té amb això, però ja és diferent, una partícula *se* que en aquestes zones, i la V. d'Àran, s'usa per a la mena d'interrogació indirecta consistent en frases com: «no record *se* quin nom té», «no li diuen *se* quant han de pagar», «quí sap *se* on va», segurament amb etimologia diferent del *sī* llatí: per a la qual i per a més detalls d'aquest ús, veg. *EntreDL* II, 66, § 53. Això, doncs, no deu tenir res a veure amb la forma *se* que va pendre el ll. *sī* en totes seves funcions en una part important dels dialectes romànics: it., roms., rètic, fr. ant., port. i una part dels dial. del cast. antic i de la llengua d'oc (incloent-hi tot el gascò i aranès); evolució, en canvi, estranya sempre al català, i a la major part del cast., oc. i fr.—, de la qual tracto en el DCEC/DECH SI (v, 237 i n. 1).

Quan a la funció condic. ha estat també sempre comuna a totes les varietats de la llengua, antiga i moderna, junt amb les seves variants secundàries: una frase com la de BMetge «no és maravella *si* aquelles fan errades, posat que en fassen algunes ---» ha restat, p. ex., del català de sempre; o bé, igualment: «*si* aquest món és tan formós *si* es mira, / amb la pau vostra --- cercant un altre 'com', *si* per mi com aquest no n'hi haurà cap! / ja sé que sou Senyor...», Maragall.

En les combinacions, n'hi ha on *si* figura en segon lloc, entre elles *com si* (de la qual diu alguna cosa Fabra, *Gram*, § 156), també constant: «*Si* quan tramunti el sol, al fi de la jornada, / he de deixar per sempre el món del meu albir, / *com si* tot el món fos als ulls de l'estimada, / deixeu que m'hi emmiralli fins al darrer sospir», Coromines (*Elegia a Ribas*, 1935, O. C., 1172).

Diré més d'aquelles on figura en primer lloc.

Si Déu vol: millor que tots els seus rebuscats substituïts, veg. JSales Vallès, *LleuresC*, 13.

Si doncs no 'passat que, si no és que', molt clàssic